

НАСИЉЕ, ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ ДЕЦЕ/УЧЕНИКА У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИМ УСТАНОВАМА

Насиље, злостављање и занемаривање, који потенцијално угрожавају здравље, развој и достојанство деце/ученика, представљају повреду основних дечијих права.

Последњих година све је очигледније да је насиље проблем са којим се суочавају и деца и одрасли, како по броју случајева, тако и по тежини облика насилног понашања. У образовно-васпитним установама деца су изложена најразличитијим облицима и врстама вршњачког насиља, али и насиља од стране одраслих

- **Насиље** дефинишемо као сваки облик једанпут учињеног или поновљеног, вербалног или невербалног понашања које за последицу има стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства деце/ученика

ВРСТЕ НАСИЉА

- **Физичко насиље** се односи на понашање које доводи до стварног или потенцијалног телесног повређивања детета/ученика.
- Примери физичког насиља су: ударање, шутирање, гурање, шамарање, чупање, дављење, бацање, гађање, напад оружјем, тровање, паљење, посипање врућом водом, ускраћивање хране, сна и сл.

- **Емоционално/психолошк**

о насиље односи се на оно понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства детета/ученика. Односи се и на ситуације у којима се пропушта обезбеђивање прикладне и подржавајуће средине за здрав емоционални и социјални развој у складу са потенцијалима детета/ученика.

- Искључивање из групе и дискриминација представљају **социјално насиље**.
- Односи се на следеће облике понашања: одвајање детета/ученика од других на основу различитости, довођење у позицију неравноправности и неједнакости, изолацију, недружење, игнорисање и неприхватање по било ком основу.

- **Сексуално насиље и злоупотреба деце/ученика подразумева њихово укључивање у сексуалну активност коју она не схватају у потпуности, за коју нису развојно дорасла (не прихватају је, нису у стању да се са њом сагласе) и која има за циљ да пружи уживање или задовољни потребе друге особе.**

- Развој савремених комуникационих технологија доводи до појаве **насиља коришћењем информационих технологија (електронско насиље): поруке послате електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта (web site), четовањем, укључивањем у форуме и сл.**

- **Занемаривање и немарно поступање** представљају случајеве пропуштања установе или појединца да обезбеде услове за правилан развој детета/ученика у свим областима, што, у противном, може нарушити његово здравље, физички, ментални, духовни, морални и друштвени развој. Занемаривање представља и пропуст родитеља, усвојоца или стараоца, да обезбеди услове за развој по питању: здравља, образовања, емоционалног развоја, исхране, смештаја и безбедних животних услова.

- **Експлоатација деце/ученика односи се на њихов рад у корист других особа и/или установе.** Она обухвата и киднаповање и продају деце у сврху радне или сексуалне експлоатације. Ове активности имају за последицу нарушавање физичког или менталног здравља, образовања, као и моралног, социјалног и емоционалног развоја детета/ученика.

- Треба имати на уму да се различити облици насиља углавном јављају **удружено**.
- У насиљу је најчешће присутна **неравнотежа моћи која се препознаје у односима у којима је неко СЛАБИЈИ, а неко ЈАЧИ (моћнији).** Такви се односи јављају између вршњака, девојчица и дечака, млађе и старије деце, појединца и групе, деце и наставника, деце и родитеља и сл.

КАКО ПРЕПОЗНАТИ

ДЕТЕ ЖРТВУ НАСИЉА?

ЗНАЦИ У ШКОЛИ:

- друга деца их задиркују, ругају им се, исмевају, називају ружним именима, омаловажавају, застрашују, понижавају, вређају, прете им, заповедају, подчињавају; ударају их рукама или ногама, гурају, вуку; узимају им, оштећују или разбацују ствари или новац;
- увучени су у свађе или сукобе у којима су беспомоћни и из којих се настоје извући;
- имају огреботине, посекотине или разне озледе које се не могу протумачити игром;

- често одмор проводе сами, а пријатељи из разреда због тога нису забринути;
- задње их бирају за групне активности;
- током одмора настоје остати у близини учитеља или других одраслих особа;
- несигурни су и узнемирени ако требају изаћи пред таблу, пред разред;
- изгледају утучено, несрећно, потиштено, плачљиво;
- постану агресивни или депресивни;
- поступно или изненадно слаби им школски успех и губе интерес за школу.

Наставници у школи ће открити злостављаног ученика пре свега на основу ПОСМАТРАЊА ПОНАШАЊА ДЕЦЕ У ШКОЛИ, посебно за време одмора и у дворишту, затим на основу АНКЕТЕ ИЛИ РАЗГОВОРА СА УЧЕНИЦИМА, ИЗ ДЕЧЈИХ ПИСМЕНИХ САСТАВА ИЛИ ИЗ ЛИКОВНИХ РАДОВА.

ЗНАЦИ КОД КУЋЕ:

- долазе кући у поцепаној одећи или са оштећеним књигама;
- долазе кући изгладнели (узет им је новац);
- остају без својих ствари, често "губе" џепац;
- имају необјашњиве огреботине, посекотине или различите повреде;
- не доводе кући другове из разреда или друге пријатеље и ретко одлазе у куће ученика из разреда;
- немају ни једног доброг пријатеља;
- никад их, или ретко, не позивају на забаве, а ни сами не показују заинтересованост да их приреде;

- "болесни" су ујутро пре школе, имају главобољу или болове у стомаку;
- мењају уобичајен пут до школе и из школе;
- моле родитеље да их возе /воде у школу;
- имају немиран сан с лошим сновима, каткад вичу у сну, заспу плачући;
- добијају лошије оцене и губе интересовање за школу;
- изгледају несрећно, тужно, потиштено или показују неочекиване промене расположења, раздражљивост и нагле изливе беса;
- траже или краду додатан новац од породице како би га дали злостављачу.

НАСИЉЕ МЕЂУ ВРШЊАЦИМА

У ВРЕМЕ МОДЕРНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Деца данас већ од раних година користе Интернет и на забаван и занимљив начин уче о томе како користити ИНФОРМАТИЧКУ ТЕХНОЛОГИЈУ.

Иако интернет пружа брзу доступност различитим и занимљивим информацијама, као и комуникацију с великим бројем људи, треба бити свестан и опасности коју може представљати.

ГЛАВНИ РИЗИЦИ УПОТРЕБЕ ИНТЕРНЕТА ЗА ДЕЦУ

- изложеност узнемирујућим, агресивним или непристојним е-маил порукама,
- директна комуникација с особом која тражи непримерене односе,
- излагање сексуалним садржајима,
- претерана изолованост детета која произлази из пречестог и/или дуготрајног коришћења рачунара, односно интернета и слично.

Међу децом интернет може постати ново подручје за вршење насиља

Један од таквих новијих примера је да деца у туђе име отварају тзв. БЛОГОВЕ. Затим на тим страницама изнесу неколико истинитих детаља о наводном власнику блога, како би подаци били уверљиви онима који познају ту особу.

Након тога наведу ружне детаље или на пример напишу да "власник блога" нуди сексуалне услуге те уз то наведу тачан број телефона и адресу. Дете на чије име је отворен блог не може избрисати страницу нити лажне податке, јер му је за то потребна шифра, коју има само онај ко је отворио блог.

НАСИЉЕ ПУТЕМ МОБИЛНИХ ТЕЛЕФОНА

Још један облик насиља међу вршњацима који нам доводи модерно доба технологије

Укључује било какав облик поруке због које се особа осећа неугодно или јој се на тај начин прети - може бити текстуална, видеопорука, фотографија, позив, односно, било каква вишеструко слана порука којој је циљ увредити, запретити, нанети било какву штету власнику мобилног телефона.

САВЕТИ КОЈИ СЕ МОГУ ДАТИ ДЕЦИ

- Нагласити им да пажљиво одлуче коме ће дати број свога мобилног телефона;
- Опрезно користити неку од цхат услуга преко мобилног телефона - људи обично нису оно што тврде да јесу;
- Ако добију поруку с непознатог броја, нека не одговарају. Не треба одговарати ни на познате бројеве ако се због садржаја поруке осећају лоше или неугодно;

- Објасните деци како шала може лако од смешне постати увредљива, па ако су љути, може се догодити да учине нешто због чега после могу зажалити. Реците им да буду пажљиви кад шаљу поруке другима. Подстакните их да се пре слања поруке запитају може ли она увредити или на било који начин наштетити примаоцу;
- Поставите правило према којем није допуштено слати фотографије или видеозаписе других људи без њиховог допуштења, као ни слати садржаје који могу увредити друге људе;
- Дајте подршку деци и подстакните их да одмах разговарају с вама или неком другом одраслом особом у коју имају поверења (попут наставника, школског психолога), како се проблем не би погоршао;
- Ако је реч о озбиљнијим облицима насиља, посебно ако садржи застрашујуће претње, размислите о томе да све пријавите полицији. У таквим случајевима добро је сачувати поруке у мобилном телефону, или негде другде записати податке о датуму, времену и садржају поруке.

КАКО СЕ ЗАШТИТИТИ ОД НАСИЉА НА СНАТУ?

- Надимак којим се деца представљају при кориштењу ове услуге може увелике утицати на друге (пример, "црнчуга"). Зато подстакните децу да изаберу надимак који ће их заштитити од могућег насиља;
- Од неког стручњака из информатике сазнајте начине како се може онемогућити долазак порука од одређених "надимака" од којих су пре долазиле неугодне или насилне поруке;
- Научите дете да никад не даје своје право име или личне податке на цхату, јер никад не може знати говори ли друга особа истину или има лоше намере.

ШТА РОДИТЕЉИ МОГУ УЧИНИТИ?

Ако сумњате да је дете жртва насиља у школи нека вам исприча шта се догађа. Потрудите се да:

- Саслушате дете и не прекидате га,
- Уверите га да није оно криво и да је учинило праву ствар рекавши вам,
- Потражите помоћ наставника и школског педагога,
- Не охрабрујте дете да се само одупре томе,
- Упутите дете да се дружи с пријатељима у школи и на путу у школу,
- Будите свесни знакова и симптома застрашивања, не занемарујте их већ контактирајте школу,

- Не држите застрашивање тајном,
- Пружите детету прилику да каже што мисли о томе,
- Окупите и друге родитеље те расправите о проблему и начинима његовог сузбијања,
- Договорите се да отпратите дете у школу ако се догађа на путу према школи,
- Предложите да се насилник задржи у школи док сви не оду кући,
- Одведете дете на курс самоодбране уколико то може помоћи његовом самопоуздању и осећају сигурности,
- Записујте све инциденте.

Ако се посумња да је дете насилник у школи, важно је одмах потражити помоћ, пре него што дође до већих образовних, социјалних, емоционалних и законских потешкоћа.

Важно је сазнати шта узрокује такво понашање и направити план мењања насилничког понашања и притом разговарати са дететом, педијатром, директором школе, стручном службом школе

Деца насилници могу имати бројне разлоге за своја понашања: опонашају старију браћу, родитеље, родбину, не знају друге, боље начине комуникације с другом децом, сами су доживјели злостављање, напети су због разних извора стреса и сл.

Родитељи имају важну улогу у смањивању насиља, управо одгајајући своју децу у сигурним домовима, с пуно љубави.

Мања је вероватноћа да ће се код детета јавити поремећај у понашању или делинквенција ако се родитељи посвете детету и пуно њиме баве, поготово у раним годинама развоја.

НАСИЛНО ПОНАШАЊЕ МОЖЕ СЕ СПРЕЧИТИ

- Разговором с дететом, објаснити му последице насиља на жртву;
- Подстицањем целе породице на другачија понашања;
- Ненасиљем код куће;
- Показати деци друге начине дружења;
- Договорити састанак с наставницима, директором, школским педагогом;
- Причати са децом о свему, па и о школи;
- Охрабрити дете и похвалити га за сарадњу с другима.

НЕКИ ПРЕДЛОЗИ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ НАСИЉА ПУТЕМ МЕДИЈА

- ограничите гледање телевизије на 1-2 сата дневно,
- треба знати шта деца гледају, које филмове и какве видео игрице играју,
- разговарајте са децом о насиљу које гледају на телевизији, филмовима и видео игрицама, јер на тај начин код њих развијате медијску писменост,
- разговарајте са децом о ненасилним начинима решавања проблема.

Родитељи понекад охрабрују агресивно понашање, а да нису тога ни свесни. На пример, неки родитељи сматрају да је за дечаке добро да се науче тући.

Децу треба научити како конструктивно и ненасилно искористити своје слободно време, да проблеме решавају мирним путем, а не шакама, претњама или оружјем. Најважније је не тући децу. Ударање, шамарање и батине деци показују како је у реду ударати друге како би се решио проблем. Физичко кажњавање одлаже лоше понашање само на кратко време.

ДА БИСМО СПРЕЧИЛИ ПОЈАВУ НАСИЉА МЕЂУ ДЕЦОМ У ШКОЛСКОМ ОКРУЖЕЊУ, ВАЖНО ЈЕ

- Остварити добру комуникацију наставника, стручних сарадника, родитеља и ученика,
- Избежавати стереотипе везане за полове - попут "Дечаки требају бити снажни и чврсти."
- Избежавати подстицање такмичарског понашања међу децом,
- Организовати радионице социјалних вештина, квалитетне комуникације, решавања конфликта и проблема

- Похвалити позитивно, саосећајно, пријатељско понашање и давање подршке међу ученицима
- Свакодневно учити децу неагресивном понашању и истицати вредности полне, верске и националне толеранције, различитост је богатство!
- Показивати властитим примером поштовање и пружање подршке другим и другачијим.
- Осмислити активности којима би се мање популарни и повученији ученици извукли из социјалне изолације, заједничке активности (забаве, излети, посете, користан рад, спортске активности)

**СВАКА ОСОБА
КОЈА ИМА
САЗНАЊЕ О
НАСИЉУ,
ЗЛОСТАВЉАЊУ
И
ЗАНЕМАРИВАЊУ
ОБАВЕЗНА ЈЕ ДА
РЕАГУЈЕ**

